

# ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 15.

НА ЦЕТНИЉУ, У СУБОТУ 20. АПРИЛА (2. СВИЊИЊА) 1874.

ГОДИРА II. (IV.)

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази једном пут недељно. Стоје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. н. 6; за год. 3; четврт год. н. 1. 50, и за СРБИЈУ год. н. 7; за г. н. 3. 50; четврт н. 1. 75, и за све друге земље год. н. 7, по год. н. 4; четврт год. н. 2. За остале земље се за ред њ поштема. Предмети и све приручне ствари се администрацији, а писма уредништву на Цетине.

## НАШ ПРЕМА ПОЛОЖАЈУ ВЕЛИКИЈЕХ СИЛА.

Неуније, а и не може још нико са свијем извесно казати, о чим ће уродити последњи у честани царски састанци. Међутим до сад су већ показали један плод, и то изобилан. То су многе и врло различне, у многиме противположене комбинације.

Шта ми о њима мислимо, казали смо већ у више прилика. Ми их не држимо ни за акт куртоазје, као многи, који им важност одлачу, ни за догу мира, ка други, који их у томе свислу преузносе. Ми смо вада били, па смо и сада тога увјерења, да је велики политички узрок проузроковало оне састанке са својим особитим политичким значењем. Тиј узрок лежи у разрушењу одношаја велесила Јевропских, који је постајао до пруска-аустријског, па и до њемачко-француског рота. Стање, ред и одношај држава Јевропских са свијем, је измијењен ушљед ових великих догађаја. Овако и на овоме не може остати. Из последњих ратних потреса доћи ће, јер мора доћи, нови, можда још већи, страшнији. И из тога смо ми изводили и изводимо, да међу Русијом, Аустријом и Њемачком уз које још пристаје и Инглишка и Италија не може бити вриједно пријатељства нити каквага савеза, јер, (стварно још и Француску ту, која је тобоже сада осуђена само да слуша) у томе коју налази се и пријатељ и непријатељ, које ће најскорије вриједно извести на крају свијетску позорицу. За то и јест овладао с нама увјерење, да они царски састанци ништа друго нијесу, него игра, у којој ће њеко или можда и њеки изиграли бити. То ће бити крајња пошљедица. А до тога часа биће и пошљедица доста мир, присилени, приморани мир, који ће уродити необичним благословима мира, него општи наоружањем, што се већ сада у свијема поменутијем државама опажа.

Нама је мило, што налазимо потврђења и укрепљења овом увјерењу нашем у врло озбиљном, важном и опште уваженом листу, Шведској „Резорни“. Он налази исти извор данашњем пријатељству поменутијех сила и њихолог чежња за алијансијом и приписује им исту сврху коју и ми. И управо то даде му повода, да разсвијетли тај одношај погледом на све те државе редом. И ево шта говори. Пруска је дошла до такве моћи, да би се могло мислити, она се више не боји ни једнога непријатеља, него више мора бити друге државе до њезинога пријатељства. На ипак ствар стоји са свијем напратив. Пруска се неосјећа сигурном, она невјерује обичајној учтвосту другејех сила, и зна да је оне попријате гледе, па за то и тражи на све стране пријатеље или да се бар сачува од једнога непријатељства њиховог, како би у таквоме положају могла довршити увиришење њемачкога царства и спрјевити се за неизбежни нови рат са Француском.

Као најближега савезника Пруска би можда могла добити Аустрију. И Аустрија треба времена и мира, као што ће јој доцније неопходно потребан бити један побједоносан рат, да опорави свој унутрашњи и спољашњи, сада опали, углед. Аустрија се мора за сада задовољити са другачијем пријатељством, које се у томе састоји,

да се Пруска још више не едла на рачун Аустрије. И то обећавају у Београду најслабији рјечника, а Аустрија се одзива томе тијем, што пушта Пруску да ради по вољи. И у томе је то све пријатељство Аустрије и Пруске.

Француска треба мира, да се опорави, и она се одвста опоравља за нов осветнички рат против Пруске, на који нећеко дуго чекају. Опорављеној Француској неби требало савезник, јер се она већ више пута вјерала са Њемачком, али што је боље боље је и она ратуна опет на Аустрију, а особито на Русију.

Нова краљевина Италија није важна држава у овом рачуну. По себи је слаба, да би могла сама сталну улогу играти. Свише Аустрија јој не жириши, Пруска јој надмоћност није мала, а Француској се замјерала у последњем рату, јер је њезином помоћу постала, вријема је ми правдало у том погледу. Она ће докле мировати, на судбину Јевропе неће дјеловати, а теško да ће и Јевропско догађаја њезију судбину више одређивати.

Русија због пораза, који је у француско-турском рату претрпела, предузевши га без довољне дипломатске и војничке спреме, била је за њеко вријеме потиштена из Јевропске политике. Али она је то судбину своју тако јуначки и вјешто водила, да је више изгледало, да се она сама повукла и притајила. Међутим она се теško силно осажала, да је на једанпут издигла на чело Јевропској политици. И сада се свако отима о њено пријатељство, и ако се до јуче писало да је она, ако не вјешито, оно за дуго бачена у Азију.

Инглишка је у спољашњој политици постала са свијем пасивна, због погрешне азије, коју је учинила у славу једнога Наполеона као помагач му у кријском рату. Она је континент испустила судбини, остала је равнодушна при великијем промјенама у Њемачкој и Италији и двапут при погледу своје старе савезнице Аустрије, трпела је свеласт Наполеона III, и допуштала надмоћност Пруске. Шта више напустила је вријемо краљевство Хановерско законитој именовану своје кљдарске куће. Силна Британија није постојала за политику Јевропе. И то је велики узрок свеми ономе, што се за то вријеме у великој политици догодило. Инглишка је мислила на мјесто тога изнутра јако напредовати, али се у томе јако преварила. И већ то био би довољан узрок, да се Инглишка опет прихвати активно спољашње политике. А по свој прилици она ће то и учинити, па за то се већ сада политички свијет бави питањем, куда ће Инглишка при новом групирању сила.

Цар руски, Александар II., за вријеме бављења цара аустријског у Петрограду, напоменуо је у својој познатој здравници и Инглишку као четврту у савезу, који би имао за циље — мир. Али мир само је лијепа ријеч, и кад се зна да је нов рат између Француске и Пруске, да неспомињемо друге могућности, неизбежни, онда настаје питање друго, наиме, како ће се остале силе држати према ратујућима, и која ће се којим бити. Што је уз чашу, с рачуном наздрављено, задржаваће се, и прихвати ће се други рачун, прави, здрави савез.

„Резорни“ мисли, да је са свијем извјестан савез Инглишке с Русијом, пошто се ова Инглишка показује већ сада, да иступа из своје пасивности, и општо јој је за случај суволично акције нуждан један такав велики савезник. Са Аустријом она је раскретала, јер је већ од 1848 опазала, да је аустријска моћ у расулу и да јој, као до тога доба, не служи више као савезница.

„Резорни“ се смије онјеска, који мисле, да ће се Инглишка и Русија у средњој Азији сукобити. Не ради се, вели, ту о средњој Азији, него о средњој Јевропи, и на тој позорици показује се а прије, а послје Русија и Инглишка, као савезнице, против политичке силе.

Ову комбинацију наводно ми данас не само за то, што се сажело с њом, него и због тога, што она потврђује наше ваздашње мњење, да је садашњи присилени мир само приремени, њиј негује у своје крилу велику буру. Према томе, ми Југоисточни народи ваља да се добро проинислимо, што нам ваља чинити. Свијемо ли се предати судбини и тјешити се изговором, да су нас спутале велике силе, које су створиле овај садашњи положај, па се предати ентитане само до мањиме пословима од користи моментане, али никакве, шта више за будућност штетне; или морисмо сву овоју уквину снагу спрјевити, посебним уређењем, и општим споразумљењем и свагом чистом за извршење нашега општенароднога дјела при првој згоди, који нам господари ситуације пруже, а по потреби, можда и прије.

## О ПРОПАДАЊУ ТУРСКЕ ЦАРЕВИНЕ.

(Спрешетак.)

Тим уговором достигнута је кудипативна тачка инглишког господарства у турској царевини и од тога доба турска држава све убрзанијим кораким иде правце сунорат са својој пропасте.

Говица услова који састављају узроке пропадања турске државе у Јевропи нијесу усредсређени сви у живи тога уговора ма да је он основни узрок економне пропасте; већ међу основним узроцима њене пропасте долази пробуда идеја народности. Велика француска револуција прогласи право чољева (droit del' homme) из чегта као природна претходница тога права вјерску идеја народности; јер чољек тек у слободном народу постаје слободан. Идеја народности распростраје се муњевитом брзином по свој Јевропи слествено и по турској царевини. Пробуђена свијест о слободи и својим правима с једне а све тежи притиску с друге стране подстицало народе у борбу с насилним завојевачима. Стрховити унутарња ускомењеност обједољиви се у ерупцији српских устанака, у грчком устанку, из кој изиде нова краљевина с потпуном независношћу. Но не чудимо се толико томе пламену који је отпочео да смуги турске тираније, јер је распаљен буктињом покрета цијеле Јевропе већ дивљена заслужује јуначка борба наше Срба под Ловћеном. Кад је сви ропства био успавао све народе на Балканском полуострвљу она мала чета српских јуначка будних окоя стражарила је над свијетској неугашене слободе своје и то без какве испирације са стране већ из побуда властите свијести о независности. С тога и њеној неспрједној борби морамо дати мјеста у узроцима пропадања турске државе. У тој борби гутана је огромна снага војничка и финансијска. Црна Гора повлачећа на се турску војску слабила је њену осецишну и дефензивну снагу на другим крајевима царевине. Но

вратио се на економну промет Турске и њене последнице.

Фабричка индустрија енглеска утаклањива индустријну индустрију у Турској; хлањавија руку остави празне, хлањавија породица и индустријских задруга распршито се и пропало. Пропади индустријација претворе се у гомилу нових паразита који су се објесили о врату бједних земљорадника те припогоше остатак редовних насљаних бадвадија да и последње остатке њихове животице и зарде исисају. Ипак Инглези нијесу могли досећи до крајњих лугова у земља да непосредно траже трошаче својих прерађивина у ту циљ послужили су им као најамници пропади индустријација који су куповали од Инглеза и препродавали њихове прерађивине како бише и они отуда какве користи имали. Инглеском индустријско-трговачком пошлом дакле велика производна сила у држави постаде непроизводна; она се претвори у државне ситничарења с инглеским фабрикарима. Обрађивање памука и израђивање научних еспана преобрти се у сировину која је засињавала неситност инглеских фабрика. Извесност нурураог бојадисања научних и вуених еспана завијени варљиво шаренило инглеских прерађивања које трешито годе раштрканом укусу источњачком. У мјесто да се од вуце тлафина чоја и сукно она онако у руна прелази инглеским фабрикарима у руке, који је носе у Инглеску па је опет враћају прерађену у облицима раних вуених еспана. Тијем путем иде данас сва приватна производња да се преобрти у секундарну производњу инглеских фабрика и то на штету и несрећу цијелог становништва овог великог и природно узалуд богатог земљишта. Кревање економног котура у Турској аналог је кревање метеоролошких појава паре облака и кише. Вода испаривањем сила много топлотних зракова, пење се у виду паре у ваздушно висине гдје влада снага нижа температура него на површини земље. По физичким законима чим два тјела неједнаке температуре дођу у додир изравњају се у температури. По истом закону губитак топлоте узрокује згушњавање паре у облаке и кишу, која се враћа да с површине земље узме извесну количину водорика коју на ново саопштава хладним изнад земљанских просторација; доказано је да земља тим процесом губи властиту топлоту и постаје све хладнија. Подобно томе закону извоз сировина производа с Балканског полуострва црпи двије земљанске силе: уништава производну снагу земље и човјека. Инглези купу вууну и сирови памук по највишој цијени тако да се њеда у производњи цијени могу исплатити трошкови око неговања оваца и објелављања памука и других сировина; о награди труда или о каквој добити која би увећала капитал нема ни разговора. Економија је закон да се обрањом цијене ствари редуцира број производа све на живи и лапи број. Инглези носе сировине преради их брзо помоћу парне силе па их опет у облику разних прерађивина доноси у турску царевину. Цијена истих ствари истина прерађивих вије једна иста. Чим је трговац купно сировину од произвођача она јој доиде цијени. Из нове цијене ваља да намери све животне потребе, ваља да наплати трошкове око преноса и да увећа свој капитал. Сад настаје понаш увећавања цијене производа. Фабрикар плаћа раднице, троши угал, квару машини, плаћа данак, живи луксузно и нагомилава капитал и то све у увећавања цијене и вредности ствари. Наш увећавања цијене продужује се у новим трошковима око преноса, у плаћању журучница и многих других такса. Цио низ трошкова намерије се на цијени ствари које из руке у руку прелазе док доспју до правог трошача. Сад замислимо колика ће бити цијена једне окс вуце која је прерађена у чоју, или окс памука у владу платна или ма ког другог производа. Она што продаје нуно пошто ли ће купити чоју? Замислимо даље колико мора земљорадник као једини произвођач данас у Турској, потрошити времена, — снаге и капитала да произведе вредност којом би у стању био исплатити цијену нуног жу инглеског фабрикарата. На тај начин тачка земља, испуњаје се људска моћ производња, црпи се капитал, пропада богатство, онда број становништва и турска држава брзим корацима иде пут својој пропасти.

Док је оружје турско испредало у Јевропи многи припадасу Турчину општу црту која привада освајачки народлика т. ј. да су с они били генерозни. Али чим настаде економно опадачки карактер им се измијени. Навикнути на источњачки раском не могаше обуздати дивље страсти и

средства да их задовоље сваког дана настајашу. С тога лијену црту генерозности замјенише беснилом, сладострашћем и неваљавијом сваке врсте а то су ситнозни болешљивости, иззатка, опадана и пропадања народа.

Сви терети са својом тежином падоше на врат изнемоглог раја. Турчин војник, Турчин полицај, Турчин судија, трговац спахија и т. д. Једини ријетју Турчин постаде лијени паразит који је неспособан за рад, неспособан за развитак, неспособан да мисли. „Да неби мислио, вели Дејтон, Турчин се одаје судбини; да се неби препирао он одобриша. Он се ослани на Алаха и моли драгога Бога да за њега све оно учини што је он сам чинити одише лијен“. Бједна раја мора да издржава све редове бесномучних угњетача. Државни расходи знатно расту а приходи опадају јер им извори уснуху. Девојци ваља подучавати; с тога се нагомилаше државни дугови. Услови зајживања постају све несретнија, а интереси све већи. Турчин како сваки туберкулозни болесник, који види скорашњу смрт своју, вичешљиво раздражљивошћу све жешће шањада на ојаћену рају, испуњаје јој и последњи остатак животне силе јер да би сам себе опоравио да још који дан дуже живи.

Чим почеше извори богатства земљског да уснуху, чим се радност преобрти у леност зло зла непрестано стазаше јер су средства за опстанак нестајана. Пропади индустрије пропаде трговина са земљанским производима. Пропади пак једног и другог и агркултура сађе до праобитности. Оназађење агркултуре доведе сиромаштво; сиромаштво проузрокова опадана броја становништва. Лијени Турчин сједели на подераном ћилуку, или за врзани ћенеском пуши и мисли како ће боље да задовољи дивље страсти и то са што мањетруда. Да неби радио отиље, а да би му плачка који дан дуже трајала лаба се најневаљавијих средстава. Мушку дједу продаје Султону за најамничко; женску пак лапи и убија без да за то неком одговара. Мужјани растурени по тврдињама на разним крајевима царевине или пропадају у ратовима или остају живи али несладни. Војничка дисциплина забораваје породичност код војника, а тај начин цијет пропада у вувољку и турска раса најочевидије изумире. Недашња обрађена поља данас су дувисте; недашња богата села данас су у развалинама, недашње индустријске парши данас су села с поњесколико ситничарских дућанчиња.

Колико је несрећно стање турске државе толико је несретније потчињени хришћански народи јер је турска болест на њиховом тијелу. Народи се трају да је се отресе али на срамоту данашњој цивилизацији, живинске владе јевропских држава држе народе у путила у корист некакој назови равнотежи јевропских држава која је основана на ролству и тиранству. Но ми питамо шта се тиче јевропских влада унутарња борба у турској држави више од унутарње борбе у Шпанији, Француској или на које друге државе и на ком праву оснивају своју интервенцију у борба слободе противу тиранства. Данашње је врјеме доба гурирања једнокрвности. Групе једнокрвности и братијства природно теже да извојују признање своје индивидуалности у односу насраним другим независних група. Турци у Јевропи нијесу народ који би могао бити равноправан с народима у дванајестој царевини живиној. Они су, као што је испријед речено, војнички алзувијум који је основан на сили и не на праву. Потврда ове историјске истине огледа се јасно у томе што турска држава није признавана до париског конгреса 1856 за равноправног члана у савијацији јевропских држава ити су се међународно правна правила односила и на Турску. Она је лакше била изван права. Али поплашени великог народа — Наполеон — као тиран потпомагао је тиранују гдје ју је год било. Он уведе турску државу у круг јевропских држава како би тим ставно тежи камен на гробу народне слободе и права.

Сад пак кад већ свак јасно види да турска држава пропада олањује нека усомњеност код јевропских дворова, јер тобоже знају ко ће насљедити турску државу послјије њене смрти; из тих узрока крунници јевропски удемањају план по коме ће подијелити Турску на основу прва окупације, као ницију. Питање је да ли је Турска ниција или ичија? Земљиште на коме је подијелита труда зграда турске државе има свога законитог сопственика, а не насљедина, јер се своја ствар не може можда ни по кинеском праву насљедити. По ком праву па које јевропске држа-

ве може разбојник на савршној часу оставити које у насљество силом заузеле ствари? Турци је разбојник који је сурвао народне државе на Балканском полуострву и силом потчињено народе своје самодилити. Разбојник Турчин умире, с ког државни суверенитет на основу историјских права прелази на народе који су сачували до данас своју народну егзистенцију а који су прије турске пошлале имали државни суверенитет у својим рукама. Тај правни чакт не може се назвати насљедом већ просто повратком у пређашње стање наравно у складу с духом данашњег врјемета.

Ако у истина право има највећу силу у управни са свијетом, онда ваља хришћанске државе да то покажу у самој дјелу т. ј. да се не мијењају противправно у закониту борбу потчињених народа у Турској; већ ваља да буду побуђене свијешћу о слободи, правима и напретку те да оставе дјело потчињених изрода сажим народима, ако их љубав ка цивилизацији не побуђује да у корист народних права интервенишу.

Мислеше да хришћански народи на Балканском полуострву нијесу дозрели за политичну слободу и државни суверенитет хиљадама факата доказују да је неистинито. То истинито ујерење распростра је по Јевропи нарочита трговачка политика инглеске владе. Инглески министри у Цариграду издала су строге наредбе потчињеним агентима свд неваљавија турска и насилја над хришћанима било да припремају било да изопачавају т. ј. да сву кривичу свалују на жалосну рају и насљедку све да раде како бише извојсали пред парламентом и пред цијелом Јевропом да се ресорне не могу остварити у Турској због неспособности и варварства потчињених народа. Сврха те опаке политике та је да се турска држава одржи под сваку цијену како би инглеска индустрија плачкала државу и народ. Да су хришћански народи на Балканском полуострву доста способни за државну индивидуалност у пркос инглеској политици свједоче: Црна Гора, Србија, Грчка, Румунија; свједоче устанци у Херцеговини, Бугарској, Криту и т. д. Потомци цивилизованог народа инглеског стидаше се од непријатељског војевања против права, слободе и напретка хришћанских народа у Турској.

Источно питање дакле, питање је хришћанских народа а никакво јевропско, с тога не треба да чекамо природну смрт изнемоглог болесника јер му јевропски љенари могу на штету нашу од сад као и до сад живот продужавати већ удруженом снагом ваља му смрт ускорити у корист слободе и цивилизације.

Г. Вук . . . .

## ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

Ниже саопштавамо писмо гроза Бајета а у српске које посланику у Паризу кнезу Метерниху. Из њега се често види да је Аустрија хтејала помоћи Француској против Прусе. Да је није уздржао страх од исте Прусе и Русије. Бајет одрица то у познатој пресици са Наполеоновим министром спољних послова, војводом Гривоном. Сад се чује, да ће бити објелодањена и многа писка цара Наполеона и Франца Јосифа и краља Виктора Еманујла од истој ствари, шта више и сам угвор, који је био међу њима углављен. Та акта породиле необичан дипломатски шизмал и потврдише, што је већ доказано, да је Аустрија тек у последњем часу одустала од савезништва са Француском против Њемачке у рату г. 1870.

У њемачкој скупштини ријешено је војничко питање. Већина се сложила с владом у томе, да се одобрн и уставно стајања војска од 400.000 можака на садашњем. Тако ће дакле и Њемачка имати војнички септенат. Чудна је агитација била да ово изразише. Најпрви говор царев генералина, па онда пријетња Бизмаркова, па скупштинске у многим градовима и у самој антипруској Хамбургу. Ипак је влада морала у неколико попустити, а то се највише приписује посјети царевој код Бизмарка.

Угарски сабор је опет настао своје сједиште. Како је турска влада прстала на свезу са српском жељезницом код Ниша, угарски министарско виђење одобрило је сада оно, што су уговорили заступници аустро-угарске монархије и кнежевине Србије, али је уједмо наложило министру комуникације, да нађе подучиљача прије, него да се влада преха онаим договорима објеме, да ће се у четири године доградити пруга Пешта-Земун.

Пештавска порота осудила је Грују Љубу

суданика руминског листа „Албине“ на 15 мјесеци затвора и повлачу главу. Ушледа тога пише исти лист:

„Свечано се ограђујемо — пише „Албина“ — проти тврди да ми потичемо на крвљу и презир мађарског народа, ми тога неучинисмо никад, а нијесмо тому ни итали разлога; зато се ми смо увјек жалити и ћутити симпатије за један народ кога тако зло препоручују свијету његови синови, који њим владају, и који се не брину за његове интересе и жеље. Ако и јесмо кадхда говорили о „варварској том племену“, нисмо под тим назвали народа, већ само онај изрођени разред тога народа, који већ од вјекова гњечи доживину, и који је толико пута већ излао народ и најсветије његове интересе овој или оној туђинци. Једном ријечи, ми се не боримо проти мађарском народу, који нема ексклузивних интереса, већ проти оној господи који веде, да гњечу невађарске народе у искључиву интересу мађарског народа.“

Народи немају искључивих интереса, већ само она господа, која знаду којеквајем ријечи и обевањима заклањати народ. Овако падоше земље и народи у несрећу, а овако — видимо тужних срцем — провади и наша доживина. На ипак — кад подигнемо свој глас, да кад се жод да послужи драстичнијем изразима — дагла би цијела угарска штвала на насвику „Списице“. С тога се и не чудимо најдужијој драконичној осуди пороте. У њој неће нико назрети друго, во теаденцијозни ударак проти Румуника, освету за поразе у Кошица и Пожуну. Многи мисле да су драконичне те осуде изперене проти „Албини“, или боде проти њену уреднику Бабешу. Ми жалко погрешне Мађара, и желимо, да се влада очисти од сумње, „да куша правосудјек тероризирати друге народе“.

У кнежевина Румунији проузроковала је једна наредба владина велико негодовање и у долажних и изважских опозиционих круговима. Влада у најмери да утврди садашњу династију, учинила је у казненом закону леке превике које су врло теготне за полове. Због тога сви опозиционили истови доносе непрекидно у сваком броју на челу листа чланчић са насловом „најучтивнија молба влади“, која је пуи шаде и сатири. У главне кажу: Велике казни одређа је влада за оне, који би у повинала узриједили владајућег кнеза или ја којега члана кнежевске породице. Но пошто је холендерска породица једна од највишебројнијех владалачких у Европи, а Румунска демократска шпанца није нимало вјешта „родословну“ владарских породица, то се влада најучтивније жод, да у званичним пописима изда списак свијех чланова и сродника старе и пресвијете породице Њ. Св. кнеза Карла I. И пошто се многобројна холендерска породица непрестано умножава, да влада редовно у званичним пописима јавља, во се и ће се родно, оженио или удво од те породице. Ову молбу повалаће исти истови сваки дан, догод им влада незадволи. Међутим влада није још ништа одговорила.

Руски цар долази 3. и. м. у Лондон, а 1. и. м. присуствоваће свечаности двадесетпетгодишњег краља холандског. Ингледи се веома спремају за црв дочек. Њеки пак лондонски истови, којима су се придружили полски бегунци, најјеравају, ако је истина, учинити некакву демонстрацију проти цара Ми нејеријеко то, а и сумњамо, да би ми тако што могло поћи за руком.

Лондонски истови јављају о Рошфору, да кани пропуговати сједињене америкавске државе, у Њујорку и другјем мјестима, да ће држати јавна предавања, а по томе да ће доћи у Брисел и ту опет издати своју „Мантеру“.

Бугарско црквено питање ријешено је. Извршци је и 10 чланак дотичног еврњина, по коме се бугарском ексархату подгравају и патрија орхидска о скопљанска у Македонији. И владике за те нове епархије већ су именовани и издати ми царски берати. Народ бугарски ово је једно задовољава, јер се спречна тијем досадање роварење и опасност унијаћења, која је била загрозила.

А српско црквено питање у Угарској још никако да се доведе на често. Њеки пеншански истови знају сваки дан о њему по нешто причати, али због самога извора ми и непријатно те гласове. Ми смо о једном уверени, а то је: да је народна жеља праведна, да ту жељу заступа

према влади народна или другјије звана Милетићева странка, која је јака и постојана, и да она ни зачну дубав неће и песније поустити. За то не дајемо важности ни најновијој вијести пеншанске „Резорје“ о њеском састанку Милетића и Суботића са владиним савјетником Мандићем.

— Писмо гроа Бајста кнезу Метерниху посланику у Паризу, од 20. Јула 1870 гласи:

„Гроф Фитиш изјавио је нашем високом господару усвјени налог, који му је повјерио цар Наполеон. Те царске ријечи, како и објаснија, којима је херцег Графон био тако пријатељски да их пропрати, одстраниле су сваку могућност каквог неспоразумјења, за које би изненад тог напросног рата могао повода дати. Нововите даке Ње. Величанство и министарка, да ми, вјерни обећању, како је то постављено прошле године у изјевеним писмама оба суверена, сматрамо ствар Француске као нашу и да ћемо допринијети у сцјеху њеног оружја у границама могућности. То су границе одређене са једне стране нашим унутарним теишокама, с друге стране с политичним разишљавама од највеће важности. Овдје ћу вам нарочито о овим последњим говорити. Ма шта говорно ђенерал Флери, ми држио да знамо, да се Русија вјерно придржава своје алијансије с Пруском, и то тако, да се мора смјатрати у изјевеним евентуалностима ујемења московске војске, не као по свој прилици, већ као сигурно. Од тих евентуалности мора нас она у првом реду занимати, која се нас тиче. Ако међутим дајемо мјеста тој брзли са пуном отвореношћу, како се то нише међу добрим савезницима, то ипак држио, да ће нам цар Наполеон узакати сираведљивост и неће нас бједити да смо тјесногрудог егонизма; ми нислимо на њега исто толико, колико на нас.“

Незахтева ли и интересе Француске, као и наш, да се поради, да се игра која је ушеша између два противника, врло некомпликунје? Али ми држио да знамо, ако би ми у јат пошли, да би нам Русија, с вјешта следовала, Русија која ми грози не само у Галицији, већ и на Пруту и доље Дунаву. Мета нашој политини у овом тренутку мора бити, да Русији неутралнише, да је одуговлачико, док неби више мога због наступишег годишег доба помилшати на то, да своју војску прикупи, да све избјегавамо, што би њено подозрење будило на би јој могло као повод за ујемења служити. У паризу не треба да се вјери: неутралност Русије зависи од наше. У колко се ти неутралност покаже пријатељскија према Пруској, у толико ће се наша жод показати симпатичној према Француској. Као што сам дао увјек разумјети у нашим преговорима од прошле године, ми не можемо заборавити, да наших десет милиона љеваца неће у данашњем рату сматрати двојо између Француске и Пруске, већ почетак једне народне борбе. Даље не можемо себи притајити, да ће се Мађари, спрејни на највеће жртве, чим се тиче, да се обрани царевина проти Русије, одма показати уздржљиви, како се буде тичало, да своју крв и ноуи свој даду, да се Аустрија натраг освоји њен положај у Немачкој.

У тим околностима, ријеч неутралност, коју без жалена изговарамо, пажљива нам је запонједујом нужношћу и логичним уважењем наших општих интереса. Али та је неутралност само средство, средство да нас приближи у правој мети наше политике, једино средство да усавршимо наше оружје, без да се излажемо напросној нападају било од стране Пруске или Русије, док не будемо у стању да се бранимо. Проглашујући међутим нашу неутралност, нијесмо изгубили ни једног часа, да се ставимо у свезу са Италијом због посредовања, за које је нама цар Наполеон најпријатељскије оставио иницијативу. Хоће ли нове основе, које сте ми сад баш послали, достићи целу, коју француска влада на уму има? Другиј ријечима, неће ли их Пруска сматрати, као да се не могу принити? То нас се слабо тиче, и ја сам вам већ телеграфисао: ми принамо те основе, ако их Италија прина као тачку излазну сједињене акције. У истом телеграму говорио сам о очишћењу Рима, једно питање, које се по нашем мишљењу не може оставити у неувјесности, већ се одма мора ријешити.

Септембарски уговор, о томе се не треба врати, није за данашње стање. Ми не можемо изложити светог оца никаквој обраци његове рођене војске. Оног дана кад Французи оду из палине државе, морају у њу ући Италијани при-

но и у споразумјењу са Аустријом и Француском. Никад неће Италијани бити тједом и душом на нашој страни, ако их не ослободимо од њиховог ријског триа. На, отворено речено, није ли боље, да буде св. отац под окриле италијанске војске, него предати га герибалдовским нападајима? Француска би нам битно осигурала задатк, предавши нам част да ријешимо ријско питање, за које нам је предала иницијативу у Флоренцији. Шта више, таким актом непобитно либералности одузела би свом непријатељу једно оружје и подига би насип проти оне теитонске пошаве, коју је изазвала пруска, протестанска сила раг excellence у Немачкој и чега се због прилепче-ве снаге двоубо бојмо. Добро је, да повратак гроа Вижеркати пада у исто криже са доласком кнеза Лату-Дозера-а.

## Б А Ј С Т.

— Петроградски „Голос“ ита занимив допис из Цариграда, репродуциран у „Преси“, у ком се обзире на стање у Босни и Херцеговини, на промјену посланика аустро-угарског код порте, и на положај немачке царевине наприам Турској. Дописник вели, писменица у Цариграду држе, да су Босни и Херцеговина ушледа растућега ушвања Аустрије не само на кришанско, него и на мухамеданско вучанство, земље изгубиће за Турску, онда прелати из новог аустро-угарског посланика у Цариграду гроа Зичија, те није, да он није поћудан ни Турком ни Славеном; гроф Зичи, да је корјенил Мађар, дочим је гроф Лудоло био само Аустријанац, те управо израз кнезу Бизмарку, кога да гроф Зичи скоро обожав „Очекује“ се вели дописник, „од заједничкога дјеловања гроа Зичија са гроом Аринком у Цариграду енергична борба на корист неодавности Ровије, дапаче уздигнућа кнежевине на краљевство. Тако барем гласоре гласови, који из Букарешта долазе у Цариград“. За тим дописник говори посебно о одношају Немачке наприам Турској, те каже, да Бизмарк од некога времена поступа без церемонија с Турском, те приповједа да слиједећу занимиву повјест о подигнућу турског посланства у Берлин на поклизарство: „Турска влада била је недовољна са својим заступником у Берлину, Аристархибегом, и хтјела га је већ опозвати, но ипак пушта га у Берли с насловом посланика. Али берлинска влада желела је већ даво, да се турско посланство код берлинског двора подигне на поклизарство. На потакнуто из Берлина питање, одговоре у Цариграду, да су на то приривани, ну тада да има постати поклизаром један мусулман. Кад је то чула царина, која не трпи Турка, буде зломовна, и даде разумјети Бизмарку, да неће никако, да Аристархи-бега зајмени Турци. Кнез војужи се јавити то у Цариград, а дотично писмо посла преко Аристархи-бега, и он проти који великога везира доби наслов поклизара, ред османли и 100.000 франака за намјештј поклизарског двора. Све то изведено је оном лукавошћу, којом се толико одликују одашњи Грци и Армени, који Турску на сваком кораку продавају, па се ипак радо употребљају у службе дочица се Славени под икакво увјет у ње неприштују“.

„Преси“ дописник приповједа пак друге, не каке занимиве ствари. Међу писмама дојиднога великога везира Фуад паше, да се нашо изјевење, састављено год. 1864, на темељу којег био је закључно населити 20.000 Черказа уздуж грчке границе, па би Турска ту основу рада још и сада извести. Све припреме су сготовлене, а Вали паша (највјеснику) је повјерено извести те основе. Та основа, да би Турској од велике користи била, ако неби ударила на њево вавскаг сина, и ако би то у опште турске аинације допуштале. Турци у осталом, долаје дописник, учинили су на све стране своје меће несегурније, те се дапаче каже, да Турци, који се одвоје у црно море, да хватају тобож дупине, долазе у татарска села у Криму, и буну Татаре проти војној дужности, али успреке тога, да су Татари узели натраг своје молбенице за пресељење у Турску.

## Д О П И С И.

(Т. — С.) БЕЧ. С. (20.) Априла. — (Отварање делегација. — Књижевна Маниа у Вечу). Цар, заједнички министри и чланови аустријске делегације јуче су одутовали у Будим-Пешту, гдје ће данас обе делегације прве сједињене своје држати. Сутра пак поздравити ће — по обичају — председници делегација цара бесједом, на

koju he ni on omet odgovora dati. Za tih he  
clanovi austrijske delegacije da se vrate u Beč,  
te da ovdje pristupiti budu rajheratskim sjednici-  
cama. Međutim he odobri delegacije svoje poslo-  
ve u Beču svršavati a delegaciju austrijska na-  
staviti u Budim-Pesti rat svoj poslati zatva-  
renja sadnje rajheratske sesije, t. j. 12. Maja  
p. rik. —

Ovdjani glasoviti knjižar Manic, o kom sam  
vaz u jednom od zadnjih donisa svojih opširnije  
pisao izričito je po Srpstvo odista lijevo i  
pšćenito djeo. Ista je knjižar, kako čujem, 100  
knjiga Škijtovih pripovjedača „Vjenac“ i „Mali  
dimničar“, što ih je omo Stevan Ćurčić posre-  
bio i što ih je rečena knjižara svojim troškom  
izdala, pošeo glavnom školskom nadzorniku sa  
porukom dostavio, da ih ovoj razda crnogorski-  
jem školama. Mi smo uvjereni, da he ovo pš-  
ćenito djeo g. Manica u Srpstau sjeloje najvi-  
še u Prijoj Gori takova odziva naći, kakovog  
zavista i zaslužuje. U opšte nas radoviti mora  
kada vidimo, da se takova knjižara, kao što je  
Manicova svojski oko naših stvari zauzima. To  
ona eto već 14 godina čini od tako je izdala  
nemacki prevod Danilovog zakonika (u Beču  
1859) kao do danas, a to je eto i ovom pri-  
stavkom pokazala.

БЕЧ, 11. Априла. — Као што сам вам у  
последњем допису јавно рајхрат је опет био  
предузео своје послове јавно за неколико дана  
јер су се делегације ишле састати. Да само вак-  
цине споменем, претресао је рајхрат и одобрио  
трећи јерски закон, прихватио предлог заступника  
Фукса о прогнању језуита и изабрао чланове за  
делегацију. Што се другога предмета тиче тај је  
највише за то учињен да се опере споразума  
дана са чела либералца кадмо су они заједно са  
клерикалцима гласовали у ствари испорученог у-  
ниверзитета. Овај је предлог мало противника и-  
мао јер мноштво заступника није било тај дан у  
вијећу, а за врјеме гласована бијашу се укљо-  
нили и господи министри. О избору чланова за  
делегацију вриједно је споменути да то бина по  
старом обичају, да посланици појединије покра-  
јине изиђу себе бирају чланове. И тако још о-  
стаје тргова федерализма у нашем уставу и уз-  
држава се обичај који се слаже са прагматиком  
начелом: једино право за свакога. Али је то три  
у оку наших господара те су се почели дого-  
варати да и тај закон укљупи, и тако заврше дје-  
ло које су започели с избором за невољу и са  
изборном пренакоп. То је у толико још нужније  
јер се три године истиче рок нагодби између  
Аустрије и Угарске и тадај ствари могле би се  
јако заривати, за то ваља се на врјеме постарати  
да се ту никакав глас тужбе не чује. Сада ћу се  
ишле забавити овогодњишњим делегацијама. — Осим  
је ово пут да се оне састају од када је држава  
подјелена и на се велику позорност привлаче  
јер ни је и најважнији дјелокрут означен као што  
је вјећаше о ратини и изваљским пословима, те  
се могу сватрати као прави израз данашњег су-  
става. У ишле се огледају и све ишле овога су-  
става, јер и изиђу делегацију и до зајевница се  
дође, а велики опет дво народа нема ту својих  
јех преставника. Особито око прорачуна ратнога  
завашали би се Немци и Мађари те тако и оне  
године само је та разлика што су досад Мађари  
завашени ратоборним духом немилоче понав  
у ратне трошкове бацали, а ове године они су први  
почели викати да се штеди. На то је одговорила  
„Нова Преса“ оповикујући аустријску делегацију  
да јој прије свега на срцу буде углед и моћ  
државе, а један други лист очито каже Мађари-  
ма: ако ће те штедити, штедите у својој кући,  
уважити ховице који само вишој сујети служе  
Распра је дакле била започета али су се окол-  
ности са свим пројевиле; економично стање жа-  
лосно је и с једне и с друге стране, и за то је  
ова распра ише особите, да право речем сјешне  
нарави.

Противности нијесу у томе што једна стра-  
на ишле хоће да троши а једна хоће, него што се  
с једне стране ишле о потреби говора а с  
друге ишле. Та то је ишле особито! — Деле-  
гације су се скупиле у провинцији посебљак у  
Пешти и изабраше председанштво и одборе, а у  
уторак ишле су цару на поклон. Говоре, пред-  
седник мађарске делегације, како у говору сво-  
јим друговима, тако и у говору којим је цару  
поздравно особито и искључиво напомиње жалосно

материјално стање и нужду штедице: ишле  
председник аустријске делегације, др Рехбауер,  
говори о моћи држава, о добрим одношјима са  
другим силама, а економично стање само узгред  
спомиње. Али ће се ове противности изгладити,  
јер ако се овако иза Литае јидикује, ни ако се  
не дјева. Ужасне последице кризе ујек трају,  
бурза ништа самостално не може радити, надали  
се у стању у кој је била у очи краха. Само је  
то жалосно да се мора о потреби и штедици го-  
ворити и тјешити се благодатима шира, док Фран-  
цуски ишле троши да се припреми за освету,  
док се у Пруској кризе права скупишине, да се за  
седам година за стално одредди број стајаше  
војске и док Русија из свије сила настоји да што  
прије изведе нови војнички закон и на ишле  
доћера своју војску.

Ништа радоснијег срцу српском што кад  
ју добри гласови из ошљене Прије Горе, из  
славног уточишта слободе наше стижу. Ти лијепи  
гласови простиру се и преко граница српског  
свијета. Орган изиђијех Немца „Дјиче Пајтунг“,  
приповједа нам у данашњем броју о напретку  
Прије Горе поводом нашега чланка о преустрој-  
ству управе, и каже да је просвета у Приjoj Го-  
ри почела продирати и да ће се у тој трговина  
и обртност одошјити, пошто се школе подигну,  
путеви граде, телеграфија и пошта установљује.  
Свој чланак почаше са овим крским ријечима:  
„из Прије Горе стижу нам занимљаве вјести;  
није знекет оружја што се чује овај пут из  
планина овога јувачкога народа, већ причаша о  
изневјадном напретку кога цивилизација са својим  
благословом чини у овој неприступној Приjoj  
Гори.“

ПОДГОРНИЦА, 14. Априла. — Не могу про-  
пустати, а да не предам јавности туко стање  
ошљашњег житељства, како Хришћани тако и Ту-  
рака, који су у тешкој невољи паули од глдане  
године, која је народ до крајности довела.

Ни чудо није што једни народ наги јер је  
то обична ствар у Турској. — Кад не вати од  
овакових негодја, онда ватица мора од зулуна.  
Ваштаници жито по скупе новце продају, и мо-  
да ће их ова година обогатити продајући 10  
око жита по 24 гроша, а прошле нећеље био је  
багаш по 29 гроша, страним прзором од једног  
народа који је таквој забупи и оскудици пао да  
се преставити неда. Надао се народ да ће доћи  
нарево жито које ће народ одржати, али на жа-  
лост и сами ишле „тирич орбу“ срвају, то ни  
је обична рана без љеба, те их цар на овој го-  
дини храни, а ишле турске буле од добрих ку-  
ћа у прошњу по ноћи иду, да их неби ко по-  
знао, и толика је мука обдладала да на 12. чеља-  
ди у овацији по седам чевкака (35 новчића)  
брашна на дан кувају да живи остау.

Прошле ноћеље ујро је први ошљашњи варо-  
шанин Ахмет Кришић брат Јуса Мучина, који је  
јако ошљаштво све ошљашње варошине Турас.

ЦЕТИЊЕ, 20. Априла. — У Српједу 17. о. м.  
прослављен је, као и сваке године, свечано ро-  
ђендан Њ. Величанства цара руског. У 10 сати  
обдржано је благодареније у цркви. Благодареније  
присутни бијашу Њише Сјетљости кнез и кне-  
гиня са цијелом свијетлом обители, даље сва г. г.  
чиновници свијех редова и т. д. Преосвештени  
митрополит са свештенством чиновдјествовао је.  
При изласку из цркве свирала је војничка музика  
руску царску химну, а за тијем пред кнеже-  
вијем коначки ишле различитијех комада.

— Јуче у 11 и по сати прије подне обави-  
ло се свечано отворење поште између Прије Го-  
ре и Аустрије. Отворењу присуствовао сва г. г.  
чиновници различитих сталежа. Од аустријских  
чиновника, осим г. Петра Суботића, поштанског  
чиновника који се овдје налази у јисији уређена  
поште, десно се и директор даиматиских пошта г.  
Куривалди, који је нарочито због истога посла  
ишле дана овдје провео и устављен био, да при-  
суствује отворењу исте. Њ. Са. кнез, уважављу-  
ћи рад и заслуге г. Куривалда око склапања по-  
штанске конвенције, одиковао га је командом  
крста Данилова реда за независност.

У стању смо обједоштити ред којим ће од  
сад пошта са и ва Цетиње по учињеном програ-  
му полазити и долазити, и то: из Котора долази

у понедељак, српједу и суботу; полази са Це-  
тиња у Котор у подне понедељком, четвртак и  
суботом. Делжанца пошле са Цетиње у суботу  
у јутру у 6 сати, а долази из Цетиње у неђе-  
љу у 8 сати прије подне.

Писма обична за округ которски до 15 гра-  
ма тежине ишљашују се франкирана су 5 новчића,  
не франкирана 10 новчића. За Аустро-Угарску и  
Немачку франкирана 2 а не франкирана 14 нов.  
За Србију франкирана 9 не франкирана 18 новчи.  
За Турску франкирана 17 не фран. 24 п. За Ру-  
сију 17 и 29 и т. д. У осталом сва писма за све  
друге државе ишљашују се за франкирана 2 а не  
франкирана 4 новчића ише него за она која се  
ишљу из Аустрије за стране љеље.

О овој ствари ишљаше прилике и други  
пут опширније проговорити.

## Н О В О С Т И.

АУСТРО-УГАРСКА. — Делегације једне  
и друге половине државе састале су се у Пешти,  
гдје су се посебно преставиле у свечаној ауди-  
јенцији цару.

ТУРСКА. — Јављају из Анадолије, да тако  
у ишљашњем вјестима ваља велика глад.

Бугарски досадњи вједја у Румчуку про-  
ишљашен је. На његово мјесто именован је Асим  
паша.

РУСИЈА. — Руски листови јављају, да ће  
се скорим постићи позду споразумљене између  
Русије и Исламске глде централно-азијатског  
ишљаша. Аганистан ишле би бити граница докле  
би руске акције дошварале.

ИШПАНИЈА. — Борба око Биља-а на ново  
се, започела. По најновијим вјестима успјех ре-  
публиканског оружја ишљаше. Влада спрема  
непреставно нову помоћ војсци, која је обилази  
спадљена са сваким потребама, дошја код Кар-  
листа опажа се оскудица у свеу.

## Р А З Л И Ч Н О С Т И.

(Залубио се у калуђерциу). Један  
кљадњ путујући из Пеште у Ердеш сједло је у  
купеју са двоје калуђерине, од којих је једна  
била лијепа и млада. За времена вођење, упусти  
се путници у разговор, који се свршио, да су се  
кљадњ, неодашњи и богат човек и дражестив  
калуђерца међусобно залубили. Ова последица, на  
своје жолбе кљадња зашто од свога поглавар-  
ства брзојавним путем дозволи да изступ из са-  
костана и „ишљашен“ одговор дође одмах и по-  
вољан, те су у Ердешу обљаш одмах за тим  
вјечаше. Дакле романтична женитба с телегра-  
фичном брзином.

(Колико се у сјевејној Америци  
дирује за просвјету). У сједињеним сјево-  
американским државама троши се ише него  
ли у икојој другој земљи на просвјештање наро-  
да. Године 1873 даровали су појединци бо-  
гаташи до 11,226,977 долара за школске сврхе.  
Свеучилишта и гимназије добиле су одато  
8,238,141 долар; техничке учне 780,658 до-  
лара, богословне 619,801 долар, љечнички 78,600  
долара. За ишле наобразбу ђевојака поклонено  
је 252,005 долара, за обичне ђевојачке учне  
575,241 долар, за књажнице 379,011, за вара-  
вословне музеје 131,680 долара, заводом за  
глухоније 4000, а за учне сљешца 15,000  
долара. Толико чине појединци ашја за народну  
просвету. Колико у то ише троше поједине др-  
жаве, коликом негов негују учне школе, и т. д.  
о том је било у ишле листу већ доста пута  
говора, а бити ће и ише, јер ће сједињене др-  
жаве бити још дуго узором јевропским земљама,  
које, занемарујући душевни развој ишљаша, по-  
свећују главно своју бригу силну и убојиту о-  
ружју.